

♥ can
modern

THOMAS MANN

Lotte Weimar'da

2. BASKI

ÇEVİRİ: GÜRSEL AYTAÇ

THOMAS MANN
LOTTE
WEIMAR'DA

Can Modern

Lotte Weimar'da, Thomas Mann

Almanca aslından çeviren: Gürsel Aytaç

Lotte in Weimar

© 1939, Bermann-Fischer Verlag AB, Stockholm. 1967, Katia Mann

© 2009, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Eserin tüm hakları S. Fischer Verlag GmbH, Frankfurt am Main'dadır.

Adı geçen eser Uluslararası Telif Hakları kanunları gereğince korunmaktadır.

Bu eserin Türkçe yayın hakları ONK Ajans aracılığıyla alınmıştır.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2009

2. basım: Nisan 2024, İstanbul

Bu kitabın 2. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Şirin Etik

Editör: Şebnem Sunar

Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Baskı ve cilt: BPC Matbaacılık San. ve Tic. A.Ş.

Cevizlik Mah. Hüsreviye Sk. Erşen İş Hanı No:15 Kat:3-38

Bakırköy-İstanbul

Sertifika No: 48745

ISBN 978-975-07-5163-9

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza Giz, No: 9/25, Sarıyer / İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

THOMAS MANN
LOTTE
WEIMAR'DA

ROMAN

Almanca aslından çeviren

Gürsel Aytaç

♥can

Thomas Mann'ın Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Buddenbrooklar, 1983

Tonio Kröger, 1997

Seçilen, 1998

Büyülü Dağ, 1998

Venedik'te Ölüm, 2007

Zor Saat / Toplu Öyküler I, 2011

Değişen Kafalar, 2011

Aldanan Kadın, 2012

Majesteleri Kral, 2013

Mario ile Sihirbaz / Toplu Öyküler II, 2013

Doktor Faustus, 2013

Dolandırıcı Felix Krull'un İtirafları, 2014

Efendi ile Köpeđi, 2015

Yol Hikâyeleri, 2022

THOMAS MANN, 1875'te Almanya'da doğdu. 1898'de yayımladığı ve *Der kleine Herr Friedemann* (Küçük Friedemann) adı altında topladığı ilk öykülerinde, daha çok Schopenhauer, Nietzsche ve Wagner'in etkisi altında kalarak sanatçının yaratma sorununa odaklanmıştı. Bu ilk öykülerinin ardından Mann'ı asıl üne kavuşturan *Buddenbrooklar* adlı toplumsal roman yayımlandı. 1903'te *Tonio Kröger*, 1912'de *Venedik'te Ölüm* yayımlandı. Daha sonra *Büyülü Dağ*'ı yazan Mann, Hitler iktidara gelince Almanya'dan ayrıldı. 1936'da ABD vatandaşlığına geçti ve Almanya'nın karanlık tablosunu çizdiği *Yusuf ve Kardeşleri* dörtlemesini yayımladı (1933-1942). Dörtlemenin ardından yazmaya koyulduğu *Doktor Faustus*'ta ise besteci Andreas Leverkühn'ün yaşamöyküsünün ışığında, Alman kültürünün barbarlığa yenik düşmesini anlattı. 1929'da Nobel Edebiyat Ödülü'nü alan Mann, 1955'te Zürih'te öldü.

GÜRSEL AYTAÇ, 1940'ta Eskişehir'de doğdu. Ankara Kız Lisesi'nde ve Ankara Üniversitesi DTCF Alman Dili ve Edebiyatı ile Latin Dili ve Edebiyatı bölümlerinde öğrenim gördü. 1962'de Alman Dili ve Edebiyatı Kürsüsü'ne asistan oldu. 1976'da profesör unvanını aldı. Beş yıl boyunca *Gündoğan Edebiyat* dergisinin yayın yönetmenliğini sürdürdü. Marburg ve Köln şehirlerinde DAAD ve Humboldt Vakfı burslusu olarak araştırmalar yaptı. Uluslararası Germanistler Birliği Yönetim Kurulu üyesi olarak Basel, Göttingen, Tokyo ve Viyana kongrelerinde bildiriler sundu. 1992'de Avusturya hükümetinden çeviri ödülü aldı.

Önsöz

Yirminci yüzyıl dünya edebiyatının klasiklerinden sayılan *Lotte Weimar'da* romanını Thomas Mann 1950 yılında yayımlar. Birçok kültür diline çevrildiği halde eser, kırk yılı aşkın bir süre dilimize çevrilmedi. 70'lerde Thomas Mann'ın edebî kişiliği üzerine yaptığım kapsamlı bir araştırmayı, yazarın iki romanından yola çıkarak hazırlamıştım ve bu iki romandan biri *Lotte Weimar'da*'ydı. Dileğim, bu kitabımın çevirmenlerimizi, eseri Türkçeye kazandırmaları için heveslendirmesiydi. Bu gerçekleşmeyince işe kendim giriştim. Ve çeviri sırasında çok kereler anladım ki, yabancı edebî eserlerin edebî değerini koruması için çevirmenin söz konusu yabancı dili bilmesi gerekli ama yeterli değil, o edebiyatın uzmanlık alanından gelmek şart. *Lotte Weimar'da*'yı dilimize çevirmenin bir Alman edebiyatı uzmanı olarak benim görevim olduğuna inancım güçlendikçe işi benimsedim ve keyif duyarak çalıştım.

Türk okuru, *Lotte Weimar'da*'nın "Goethe konulu bir roman" olduğunu bilmelidir. Thomas Mann, Goethe'nin kişiliğine, eserlerine büyük ilgi duymuş, *Venedik'te Ölüm* novellasını yazarken bile ilk niyeti bir Goethe figürü yaratmak olmuştur. Sonra bu amacını gerçekleştirmek için Goethe ile çok daha derinden uğraşmanın gereğini fark etmiş ve bu niyetini 1950'ye kadar ertelemiştir.

Thomas Mann, çok yönlü optik tekniğiyle Goethe'yi romanında çevresindeki kişiler, hayatına girmiş kimseler açısından anlattıktan sonra, ancak yedinci bölümde sahneye çıkartır. İç monologları, bilinç akımı ile olimpik anlatıcının imkânlarıyla

gözlerimizin önüne getirir. Romanın bu bölümü, okuyucuya, Goethe dönemi Alman edebiyatını, Goethe'nin kişiliğini önceden bilmiyorsa, sanırım çok şey söylemeyecek, sıkıcı gelecektir. Ama bu bölük pörçük sözler, yarım cümleler, konudan konuya atlayışlar, Goethe uzmanları için başlı başına bir zevk... Anlaşılabilirliği sağlamak uğruna bu ifadeleri düzgün cümleler haline getirmeye kalkmak, benim "edebî çeviri" anlayışıma ters düşerdi.

Lotte Weimar'da'nın konusu, yıllar önce Türkçeye kazandırılmış bir Goethe romanından, *Genç Werther'in Acıları*'ndan yola çıkar. Bilindiği gibi Goethe, gençlik yıllarında kaleme aldığı ve onu neredeyse dünya çapında bir üne ulaştıran bu romanın konusunu kendi hayatından almıştır. Arkadaşının nişanlısı Charlotte'ye duyduğu aşkı, o sıralar yine bir yasak aşk yüzünden canına kıyan bir elçilik sekreterinin intiharı ile birleştirerek romanını kurmuştur. Kurmaca doku içinde gerçeklik, çok belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır. İşte bu romandaki Lotte'nin gerçek hayattaki örneği Charlotte, nişanlısıyla evlenmiş, dokuz çocuk doğurmuş, çocuklarını yetiştirmiş, kocası öldükten sonra da Goethe'yi ziyaret etmeyi aklına koymuştur. Charlotte'nin Goethe'yle buluşması, Thomas Mann için çok anlamlı bir olaydır. *Lotte Weimar'da* adlı romanında bu konuyu işler.

Gerçekler ile kurmacanın ilişkisi, konusunu gerçeklerden alan ve bunu kurmaca içerisinde belli olmayacak derecede işleyen yazarın ahlaki sorumluluğu, sonra büyük kişiliklerin çevresiyle ilişkileri, yaşlılık, romanın ana sorunsallarını verir. Öte yandan "Goethe" olgusu, Thomas Mann için başlı başına bir roman konusu değerindedir.

Lotte Weimar'da'nın Türk okuyucularına da, bana çeviri sırasında verdiği keyfi vermesini dilerim.

Gürsel Aytaç
Ankara, 1991

I

Weimar'daki "Zum Elephanten" Misafirhanesi'nin garsonu *Mager*, ki kendisi aydın bir adamdır, 1816 yılının Eylül ayı ortalarında, neredeyse yazdan kalma bir günde, heyecanlı, içini sevinçle altüst eden bir şey yaşamıştı. Olayın öyle acayip bir yanı olduğundan değildi, ama yine de *Mager*'in bir an düş gördüğünü sandığı söylenebilirdi.

O gün, alışılmış Gotha postasıyla sabah 08.00'i biraz geçte, üç kadın, çarşı içinde o ünlü eve indiler. İlk bakışta –hatta ikinci bakışta da– göze çarpar bir tuhafıkları yoktu. Aralarındaki ilişki kolay anlaşılır türdendi: Anne-kız ve hizmetçydiler. Hoş geldiniz demek için eğilmeye hazırlanmış, girişteki revakın altında bekleyen *Mager*, uşağın nasıl ilk ikisinin arabanın basamağından kaldırırma inmesine yardım ettiğini, bu arada Klärchen adındaki oda hizmetçisi kızın birlikte oturup hoşbeş etmiş benzediği eniştesinin yanından nasıl ayrıldığını seyretti. Adam kadına yandan gülümseyerek bakıyordu, belli ki aklı, konuşun konuştuğu yabancı şiveye takılmıştı ve onu bir çeşit alaylı dalgınlık içinde gözleriyle izledi, kadınsa aslında pek gerekli olmayan dönüşler, toparlanmalar ve nazlanmalarla yüksek koltuğundan aşağı iniyordu. Adam sonra arkasındaki borazanın ipini çekti ve konukların gelişini

izleyen birkaç çocukla erkencilerin hoşlanacağı bir havada duygulu duygulu öttürmeye başladı.

Hanımlar, sırtları eve dönük, geriye kalan birkaç parça eşyalarının arabadan indirilişini denetlemek için hâlâ posta arabasının yanında duruyorlar, Mager ise, kızıl favorilerin çevrelediği sütbeyazı yüzünde nazik ama bir o kadar da çekingen bir gülümseme, düğmeleri iliklenmiş frakı, yakasında rengi atmış boyunbağı, kocaman ayaklarının üzerindeki bacaklarına dapdar oturan pantolonuyla, kaldırımında bir diplomat edasıyla onları karşılamak üzere, eşyaları konusunda içlerinin rahatlayıp girişe yönelecekleri ânı bekliyordu.

“Günaydın, dostum!” dedi iki hanımdan anne görünlü olanı, tam bir hanımefendiydi, iyice yaşını başını almış, altmışına yaklaşmıştı, hafif topluydu, siyah pelelinli beyaz bir elbise giymiş, kısa örgü eldivenler takmıştı, başında ise bir zamanlar sarı, şimdiyse kül rengi olan kıvrırcık saçların görüldüğü bir kapüşon vardı. “Üç kişi için kalacak yere ihtiyacımız olacak, yani bana ve çocuğuma iki kişilik bir oda,” (çocuk dediği pek de küçük sayılmazdı artık, yirmilerinin sonundaydı, kumral saçları lüle lüleydi, boynunda pilili bir yakalık vardı; annesinin o hafif gagalı burnu onda biraz fazla sert, biraz fazla keskin görünüşteydi) “ve çok uzakta olmayan bir oda da yardımcım için. Mümkün mü acaba?”

Kadının mavi gözleri, resmî bir donukluk içinde, garsonu aşır misafirhanenin cephesine daldı; yaşının verdiği tombul yanakların arasına gömülmüş o ufacık ağzı, tuhaf-tu haf ama hoşça gidecek tarzda hareket ediyordu. Herhalde gençliğinde, kızının şimdiki halinden daha çekici bir kadındı. Dikkati çeken yanı, başının öne doğru titremesiydi, ama bu da kısmen sözlerinin pekiştirilmesi ya da karşısındakini hemen onaylamaya davetmiş gibi geliyordu insana, yani sebebi canlılıktan ziyade zayıflık ya da hem canlılık hem zayıflık gibi görünüyordu.

“Gayet tabii,” cevabını verdi anneyle kızına girişe doğru eşlik eden yönetici, bu sırada hizmetçi kız, birkaç şapka kutusunu sürükleyerek onların peşinden geliyordu. “Gerçi her zamanki gibi çok doluyuz ve hatırlı kişileri bile geri çevirmek durumuna gelmek üzereyiz, ama hanımefendilerin arzularını en iyi şekilde yerine getirmek için hiçbir çabadan kaçınmayacağız.”

“İşte bu güzel,” dedi yabancı kadın ve kızıyla karşılıklı gülümseyerek bakiştılar, adamın bu düzgün, ama yine de Thüringen-Saksonya şivesine çalan konuşma tarzına saygı duyarak.

“Buyurmaz mıydınız? Buyrun lütfen!” dedi Mager, onu koridora geçirirken. “Müdüriyet sağ tarafta. Misafirhanenin sahibesi Bayan Elmenreich sizi karşılamaktan şeref duyacak, buyrun lütfen!”

Saçları ok biçimi bir tokayla süslenmiş, kapı yakın olduğu için yün hırkaya sarınmış olan Bayan Elmenreich, büroyu bir bölme gibi girişten ayıran tezgâh benzeri bir masanın ardında kamış kalemler, rıh ve hesap makinesinin arasında kurulmuş, oturuyordu. Yüksek kürsüsünden ayrılan bir görevli, yan tarafta paltolu bir beyle İngilizce konuşuyordu, girişte yığılmış bavullar herhalde bu beyindi. Kadın, kayıtsız bakışlarıyla yeni gelenleri fark etmekten ziyade onları aşarak yaşlı hanımın selamına, gençlerin hafifçe eğilmelerine kibirli bir baş işaretiyle karşılık verdi, kulak kabartarak garsonun iletmiş oda talebini dinledi ve ucuna sap geçirilmiş bir ev planını eline alıp üzerinde bir süre kurşunkalemmini dolaştırdı.

“Yirmi yedi,” diye belirledi, hanımların bavullarıyla bekleyen yeşil şapkalı kâhyaya dönerek. “Tek kişilik oda veremeyeceğim. Matmazelin, Erfurt Kontesi Larisch’in hizmetçisiyle aynı odayı paylaşması gerekecek. Misafirhanemizde hizmetçisiyle gelmiş o kadar çok konuk var ki.”

Klärchen, şefinin arkasından işaret etti, ama kız olur,

demmişti. Anlaşırız ne yapalım, diye eklemmişti ve gitmeye hazır, odasına götürülmesini rica etti, oraya bavullar da taşınacaktı.

“Derhal hanımefendi,” dedi garson. “Yalnız bir ara yerine getirilmesi gereken şu formalite var. İnsanlık hali diye birkaç satır rica ediyoruz. Bu titizlik aslında bizden gelmiyor, mübarek polisin işi. Ortadan kaldırılamıyor. Yasalar ve haklar, denebilir ki, sonsuz bir hastalık gibi kuşaktan kuşağa geçiyor. Zahmet etmenizi rica edebilir miyim acaba?”

Hanım tekrar kızına bakıp biraz eğlenerek, biraz da şaşkınlıkla kafasını sallayarak güldü.

“Evet, doğru,” dedi “unutmuşum. Her şey usulünce,” (gençliğinde herhalde âdet olan hitap şeklini kullanıyordu) “okunaklı ve net. Versinler bakalım!” Ve masaya geri dönerek yönetici kadının kendisine uzattığı, bir ipe bağlı kalemi yarım eldivenli elinin zarif parmaklarıyla aldı ve gülmeye devam ederek, üzerine daha önce birkaç isim yazılmış konuk listesine eğildi.

Yavaşça gülmeyi bırakarak ve sönen neşesinin ancak küçük keyifli ve iç geçirmeyi andırır seslerini mırıldanarak usulca yazdı. Ensesinin öne doğru titremesi, duruşunun rahatsızlığından olsa gerek, her zamankinden daha belirginleşmişti.

Onu seyrediyorlardı. Bir yanda kızı ona omzunun üstünden bakıyordu, zarif, düzgün kavisli kaşlarını (annesinden almıştı kaşlarını) yukarı kaldırmış, ağzını eğlenircesine kapamış ve büzmüştü; öte yanda garson Mager göz kırpıyordu, kısmen acaba kırmızıyla işaretlenmiş boşlukları doğru kullanıyor mu diye yazdıklarına dikkat etmek amacıyla, kısmen de o taşralı merakından ve bir kimsenin ne de olsa nankör olan bir yabancı insan rolünü bırakıp adını sanını açıklama vaktinin geldiğine duyulan, kötülükten tamamıyla arınmamış bir memnuniyetle. Nedenidir bilinmez, büro “personel”i ve İngiliz turist de konuş-

malarını kesip başını öne doğru sallayıp yazan kadını seyrettiler; kadın, neredeyse çocuksu bir özenle harfleri çiziktiriyordu.

Mager gözleri parlayarak okudu: “Saray Müşaviri Kestner’in dul eşi Charlotte, Buff kızı, Hannover’li, son ikamet yeri Goslar, doğ. 11 Ocak 1753 Wetzlar, kızı ve hizmetçisiyle beraber.”

“Yeter mi bu?” diyerek sordu eski müşavir eşi; ve kimse cevap vermeyince kendi karar verdi: “Yetmesi gerek!” Böyle diyerek kalemi hışımla tezgâha bırakmak istedi, ama serbest olmadığını unuttu ve kalemin bağlı olduğu metal ayaklığı devirdi.

“Ne kadar da kullanışsız!” dedi kızarak, bu arada kızına üst üste birkaç kez baktı; kızı alaylı bir ifadeyle ağzını büzmüş, gözlerini yere eğmişti. “Evet, bu hemen düzeltilir, olur biter. Haydi, odamıza gidelim artık.”

Kızı, hizmetçisi ve kabak kafalı garson, kutular ve bavullar yüklenmiş otel uşağı onun arkasından koridoru geçip merdivene doğru ilerlediler. Mager, göz kırpmaya son vermemiştir, yol boyunca sürdürdü, hem de öyle ki, üç ya da dört kez aralıklarla gözkapaklarını yere indirdi ve sonra kızarmış gözlerle kıvıldamadan baktı, bu sırada ağzını aptalca denemezse de, tuhaf bir biçimde, adeta ustaca ayarlanmışçasına açık tutuyordu. İlk merdiven sahanlığındaydılar ki grubu durdurdu. “Özür dilerim!” dedi. “Çok özür dilerim, eğer sorun... Adi ve görgüsüzce bir merak değil bu... Acaba saray müşaviri Kestner’in eşi, Madam Charlotte Kestner’le, yani Wetzlar’dan Buff’la mı müşerref olduk?”

“Benim,” diye onayladı yaşlı hanım gülümseyerek.

“Yani demem o ki... Tabii, şüphesiz, ama diyorum ki, –demek sonunda o Charlotte değil söz konusu– hani kısacası Lotte-Kestner, Deutschorden Evi’nden, Wetzlar’daki bir zamanların...”

“Ta kendisi, azizim. Ama ben hiç de ‘eski’ değilim, ben burada tamamıyla ‘şimdi’ nin içindeyim ve bana ayrılan odaya götürülsem iyi olacak...”

“Derhal!” diye bağırdı Mager ve başını öne eğip acele etmeye başladı, ama sonra yine yerinde çakılı kaldı ve ellerini birbirine çarptı.

“Aman Tanrım!” dedi bütün kalbiyle. “Aman Tanrım, müşavirin hanımı! Muhterem hanımefendi, düşünceleirim şu an burada hüküm süren aynılık ve açılan perspektifle hemen... kusura bakmasınlar... Tanrı’nın bir lütfu bu düpedüz... Misafirhanemiz, demek oluyor ki, deyim yerindeyse hakiki ve gerçek aslını... bu şerefe ve değeri ölçülmez ödüle erişti... Tek kelimeyle, Werther’in Lotte’sinin önünde olmak bana kısmetmiş...”

“Herhalde öyle olmalı, dostum,” diye karşılık verdi hanımefendi sakin bir ihtişamla ve kıkırdayan hizmetçiyeye kötü kötü baktı. “Ve biz yol yorgunu hanımlara artık gecikmeden odanızı göstermek de bir başka nedeniniz olmalı, o zaman memnun olurum.”

“Derhal!” diye bağırdı kâtip ve adımlarını hızlandırdı. “Yirmi yedi numaralı oda, aman Tanrım, iki kat üstte. Rahattır merdivenlerimiz, hanımefendi fark edecektir, ama bilir miydik ki... Herhalde dolu oluşumuza rağmen yine de... Ne olursa olsun, o oda iyidir, önden çarşıya bakar, beğenmezlik etmeyeceksiniz. Daha geçenlerde Halle’den Binbaşı Egloffstein ve eşi burada kaldılar, halaları Bayan Egloffstein’ı ziyarete geldiklerinde. Ekim 1813’te Büyükprens Ekselans Konstantin’in başyaverini misafir etmiştir. Bu herhalde tarihî bir anı... Ama, hey Tanrım, ne diye durmuş tarihî anılardan söz ediyorum, bunlar duygulu bir insan için şu durumla hiç mukayese kabul etmez ki... Birkaç adım kaldı, sayın hanımefendi! Merdivenden sonra bu koridor boyunca yalnızca birkaç adım var. Her taraf hanımefendinin gördüğü gibi, yeni

boyanmıştır. 1813'ün sonundan beri Tuna Kazaklarının gelişinden sonra onarım yapmak zorunda kaldık. Merdivenler, odalar, koridorlar ve oturma salonları, belki çoktan zamanı gelmiş şeyler. Dünya tarihinin o vahşi şiddet olayları buna mecbur etti, hepsi bu; ve bundan da şu ders çıkarılabilir: Hayatın onarımları, belki o güçlü bir şekilde hızlandıran şiddet olayları olmadan gerçekleşmiyor. Tabii tadilatımızın başarısını doğrudan yalnızca Kazaklara verecek değilim. Prusyalıları, Macar süvarilerini de gördü binamız, daha önceki Fransızlar da cabası... Hedefe ulaştık. Sayın hanımefendi buyursunlar!"

Buyur etmek için, ardına kadar açtığı kapıdan odanın içine doğru eğildi. Kadınların gözleri uçucu bir kontrolle, her iki pencerenin kolalı muslin perdelerini süzdü, arasındaki yıldız çerçevesi ve tabii biraz donuk lekeli konsol aynasını, küçük ortak bir kubbesi olan beyaz örtülü kar-yolaları ve diğer tüm konforu. Bir bakır kakma manzara, içinde eski bir mabet, duvarı süslüyordu. Yer tertemiz cilalanmış parlıyordu.

"Gayet hoş," dedi hanımefendi.

"Hanımlar burada rahat ederlerse, nasıl mutlu olacağız! Bir şey eksik olacak olursa, işte zil kolu. Sıcak suyu ben sağlayacağım, söylemeye gerek yok. Sayın hanımefendinin memnuniyetini... çok çok bahtiyar olacağız."

"Gayet tabii, azizim. Bizler sade insanlarız, şımartılmış değiliz. Teşekkürler, iyi adam," dedi, yükünü sehpa-ya, döşemeye indirip uzaklaşan uşağa. "Ve size de teşekkür, dostum," dedi bağıslayan bir baş işaretiyle garsona dönerek. "Her türlü ihtiyacımız sağlanmış durumda ve şimdi bir parça..."

Ama Mager kıpırdamadan duruyordu, parmakları kenetlenmiş, kızarık gözleri yaşlı kadının hatlarına daldı.

"Ulu Tanrım!" dedi, "Hanımefendi, ne kayda geçilecek olay! Hanımefendi belki de tam olarak anlamazlar

benim gibi yufka yürekli bir adamın duygularını, ansızın ve bütün beklentilerin zıddına, sarsıcı perspektifleriyle böyle bir olayla karşılaşan... Hanımefendi, deyim yerindeyse bu türlü ilişkilere ve bizim hepimiz için kutsal olan bu özdeşliğe alışkınlar, kendileri belki meseleyi hafife alıyorlar, neredeyse sıradanmışçasına tam ölçmüyorlar, hissedemiyorlar, gençliğinden beri edebiyata meraklı, böyle bir şeye hiç rastlamamış bir can, bu tanışmada neler duyar, izin verirsiniz söyleyeyim –kusurumu bağışlayın– şiirin pırlantısıyla yıkanmış ve aynı zamanda sonsuz ün semalarına ateşli eller üzerinde taşınan bir kişilikle karşılaşmada...”

“Aziz dostum,” diye karşılık verdi hanımefendi gülümseyen bir savunmayla, oysa garsonun sözleri sırasında yine göze çarpar hale gelen başının öne doğru titremesini insan daha çok bir onaylama gibi yorumlayabilirdi. (Hizmetçi onun arkasında duruyordu ve eğlenceli bir merakla adamın neredeyse gözleri yaşaracak kadar heyecanlı yüzüne bakıyordu, bu sırada kızı gösterişçi bir kayıtsızlıkla odanın arka tarafında bavullarla uğraşıyordu.) “Aziz dostum, ben iddiasız, sade, ihtiyar bir kadını, başkaları gibi ben de insanım, ama sizin meramınızı anlatmada öyle olağanüstü, öyle nitelikli bir tarzınız var ki...”

“Adım Mager’dir,” dedi garson hemencecik bilgi olsun diye. Orta Almanya’nın yumuşak aksanıyla “Maher” demişti; tonunda bir yalvarma, bir dokunaklılık vardı. “Ben övünmek gibi olmasın ama, bu evde el ulaşıyım, misafirhanenin sahibesi Bayan Elmenreich’in sağ kolu dedikleri, kendisi dul bir kadındır, Bay Elmenreich, malesef altı yılında, buraya ait olmayan trajik şartların altında dünya siyasetinin kurbanı oldu. Benim konumunda, hanımefendi, hele şehrimizin geçirdiği şu devirlerde insan çok çeşitli kimselerle temas ediyor, mesela bazı önemli kişiler gelip geçiyor, doğuştan ya da şahsi başarıyla önemli kişiler ve tabii bu yüksek rütbeli, dünya

olaylarına adı geçmiş kişiler ve saygı uyandıran, hayal gücünü harekete geçiren isim sahipleriyle karşılaşmaktan belli bir pişkinlik oluşuyor. İşte böyle hanımefendi. Ne var ki, bu mesleki şanslılık ve duyarsızlık – nerede acaba! İtiraf edeyim, hayatımda hiçbir kabul ve hizmet bugünkü olay gibi kalbimi altüst etmemiştir, gerçekten kayda değer. Çünkü herkes gibi, ben de biliyordum, o edebî sevimli kahramanın aslı, hayattakiler arasında bulunmaktadır, hem de Hannover şehrinde, bunları bildiğimin şimdi iyice farkındayım. Ne var ki bu bilginin bence gerçekliği yoktu ve bu kutsal varlığı bir gün gelip de karşımda göreceğim ihtimalini hiç aklıma getirmemiştim. Bunu düşlemeye bile cesaret edemedim. Bu sabah –birkaç saat önce yani– uyandığında, önümdeki günün, öbür yüzlerce gün gibi sıradan bir gün olduğundan emindim, mesleğimin girişte ve kürsüde alışılmış ve sıradan görevleriyle dolu önemli bir gün. Karım –ben evliyim, hanımefendi, Madam Mager, mutfakta bir görevde çalışır– şahittir ki olağanüstü bir şeyler olacağı sezgisinin hiçbir işaretini duymadım. Bu akşam da sabah nasıl kalktıysam aynı adam olarak yatağa gireceğimden farklı bir şey düşünmedim. Oysa şimdi! Hiç ummadık anda olur çoğu kez. Halk ağzı bu basit dünya deyimiyle nasıl da haklıdır! Hanımefendi benim bu hararetli halimi ve belki de bu yersiz açık yürekliliğimi affedeceklerdir. Kalbi dolu olanın ağzı açılır der halk deyişi, o tabii pek edebî değil ama isabetli tarzıyla. Bir bilse hanımefendi, ben neredeyse çocuk yaştan beri şairlerin şahı, büyük Goethe’imizi hangi tutumuyla severim ve Weimar’lı olarak bu yüce adama hemşehrimiz demekle nasıl gurur duyarım... Ve bilseler özellikle *Genç Werther’in Acıları* bu kalbe eskiden beri... Ama susuyorum işte hanımefendi, biliyorum, bana düşmez bu, her ne kadar bunun gibi duygusal bir eserin bütün insanlara ait olduğu ve büyük küçük herke-

si coşturduğu, oysa mesela *Iphigenia* ve *Öz Kız Evlat*'ın belki yalnızca yüksek düzeylere hitap ettiği bir hakikatse de. Düşünüyorum da, Madam Mager'le ben akşam mum ışığı altında içimiz eriyerek o harika sayfaları ne çok okuduk ve şimdi řu anda o eserin dünyaca ünlü ve ölümsüz kahramanı, etten kemikten, benim gibi bir insan olarak karşımda duruyor... Aman Tanrı aşkına, hanımefendi!" diye bağırdı ve eliyle alnına vurdu. "Konuşuyorum, konuşuyorum da, birden başımdan kaynar su dökülmüş gibi oluyor, hanımefendinin kahvesini içip içmediğini hiç sormamışım ya!"

"Sağ ol dostum," diye cevap verdi, bu halk adamının dil döküşünü, gözlerini dikip hafifçe titreyen ağzıyla öylece durup dinlemiş olan ihtiyar kadın. "O işi vakitlice yaptık biz. Öte yandan, Bay Mager'ciğim, siz özdeşleştirmelerinizde çok ileri gidiyorsunuz ve müthiş abartıyorsunuz, beni ya da o sıralar ben olan o genç şeyi bu çok anılan kitapçığın kahramanıyla karıştırmakla. Dik katini çekmek zorunda kaldığım ilk insan siz değilsiniz, kırk dört yıldan fazla, bunu vaaz edip dururum. Öyle ünlü, öyle kesin ve kutlanan bir gerçeklik kazanmıştır ki o roman figürü, biri çıkıp diyebilir, biz ikimizden asıl ve hakiki olanı odur, oysa ben kendim de kabul etmek istemem, bu kız benim o zamanki halimden çok farklıdır, şimdiki halimi tabii bir yana bırakalım. Herkes görüyor ki benim gözlerim mavi, oysa Werther'in Lotte'si bilindiği gibi kara gözlüdür."

"Bir şair buluşu!" diye haykırdı Mager. "Ne olduğu bilinmemeli ya, bir şair buluşu! Bu ise, hanımefendi, egemen olan özdeşlikten hiçbir parçacığı yok edemez! şair belki de bir saklanma uğruna, izi biraz silmek için bundan yararlanmak istemiş olmalı..."

"Hayır," dedi hanımefendi reddeden bir baş sallayışla, "kara gözler başka bir yerden geliyor."

“Öyle bile olsa,” dedi Mager gayretle. “Bu özdeşliği bu türlü ufacık farklılıklarla biraz zayıflamış olsa ne çıkar...”

“Çok daha büyükleri var,” diye ekledi hanımefendi üstüne basa basa.

“Öteki, berikiyle çarpışan ve ondan ayrılmayı tamamen tertemiz duruyor işte, kendisiyle özdeşlik, demem şu ki; o büyük adamın bizlere daha geçenlerde anılarında böyle içten bir portresini çizdiği kıza yine efsanevi o kişiyle ve eğer hanımefendi en ufak ayrıntıya kadar Werther’in Lotte’si değillerse, o zaman siz, lamı cimi yok Goethe’nin Lotte’sisiniz.”

“Azizim,” dedi hanımefendi sözün uzamasını yasaklarcasına. “Bize odamızı gösterinceye kadar birkaç mola verdik. Odamıza yerleşmemizi engellediğinizin farkında değilsiniz besbelli.”

“Hanımefendi,” diye yalvardı Zum Elephanten’in garsonu ellerini ovuşturarak, “Affedin beni! Benim gibi bir adamın kusurunu bağışlayın... davranışım bağışlanır türden değil, ama yine de affınızı rica edeceğim. Hemen uzaklaşarak ben... Elimde değil işte,” dedi, “her türlü nezaket ve görgü kuralı dışında zaten çoktan buradan uzaklaşmam gerekirdi, oraya; çünkü Bayan Elmenreich’in şu ana kadar herhalde hiç haberi olmadığını düşününce, çünkü o konuk listesine şimdiye kadar hiç göz atmamıştır, zaten böyle bir şey bile belki de onun o yalınkat anlayışına... Ve Madam Mager, hanımefendi! Mutfağa onun yanına koşmak için nasıl yanıp tutuşuyorum, kendisine bu büyük şehir ve edebiyat haberini sıcağı sıcağına... Yine de, hanımefendi, bu insanın yüreğini hoplatan haberi tamamlamak için, özür dileme cüretini gösterecek, bir tek soru daha... Kırk dört yıl! Ve hanımefendi müşavir beyi bu kırk dört yıl zarfında bir daha görmediler?” “Tastamam böyle, dostum”tu cevabı. “Hukuk stajeri

Dr. Goethe'yi, Wetzlar'ın Gewands Sokağı'ndan tanırım. Weimar'ın devlet nazırı, Almanya'nın büyük şairini ise dünya gözüyle görmüş değilim."

"İnsanı sarsıyor!" diye mırıldandı Mager, "İnsanı sarsıyor hanımefendi! Demek ki hanımefendi de şimdi Weimar'a gelmişler ki..."

"Ben Weimar'a," diye sözünü kesti yaşlı kadın yukarıdan bir edayla, "yıllar sonra, kız kardeşim, hazine müdürünün karısı Ridel'i bir daha görmek ve ona yaşadığı Alsas'tan, şu sıra yanımda kalan ve bana eşlik eden kızım Charlotte'yi getirmek için geldim. Hizmetçimle birlikte üç kişiyiz ve kendisinin de çoluk çocuğu olan kız kardeşimi yatılı misafir olarak rahatsız etmek istemiyoruz. Bu yüzden misafirhaneye indik, ama yemeğe, yakınlarımızda olacağız. Tamam mı?"

"Hem de nasıl hanımefendi, hem de nasıl! Gerçi, böylece, hanımlara yemek hizmeti vermekten yoksun olacağız... Sayın hazine müşaviri ve eşi, Esplanade No. 6, -ah, biliyorum. Demek hazine müşavirinin eşi, evlenmeden önceki soyadıyla bir- bunu biliyordum ama! İlişkiler ve bağıntılar malumumdu, ne var ki şu anda... Sen bilirsin Tanrım, demek hazine müşavirinin eşi, o çocuk grubunun içindeydi, avcı evinin girişinde, Werther ilk olarak oraya ayak bastığında, hanımefendiyi çevreleyen ve ellerini uzatıp onun kestiği ekmeği bekleyen..." "Aziz dostum," diyerek sözünü kesti yine Charlotte, "o avcı evinde müşavirin hanımı yoktu. Şimdi siz, bekleyen Klärchen'imize odacığını göstermek lütfunda bulunmadan önce bize söyleyin bakalım: Burası Esplanade'dan çok mu uzak?"

"Hiç değil, hanımefendi. Azıcık bir yol. Bizim Weimar'da öyle uzak mesafeler yoktur; bizim büyüklüğümüz manevi alandadır. Ben memnuniyetle şahsen emri- nize amadeyim, eğer hanımefendi bir fayton ya da tah- tırevandan faydalanmayı tercih etmezlerse, ki her ikisi de şehrimizde eksik değildir, kendilerini hazine müşavi-

rinin evine götürebilirim... Ama bir şey daha, hanımefendi, başka bir şey sormayacağım, son bir soru! Doğru değil mi, hanımefendi ilk planda Weimar'a kız kardeşlerini ziyarete gelmişlerse de, şüphesiz bir fırsatını bulup Frauenplan'a..."

"Olacak, dostum, olacak! Hadi şimdi matmazeli yerine yerleştirin, az sonra ona ihtiyacım olacak."

"Evet, bana yolda söyleyin," dedi cıvıltılı bir sesle küçükhanım, "o enfes *Rinaldo*'yu, belki de beş kez yutarcasına okuduğum o dokunaklı romanın yazarı nerede oturuyor, acaba insan şansını varsa ona sokakta da rastlayabilir mi?"

"Başüstüne, matmazel, memnuniyetle," diye karşılık verdi Mager dalgın, onunla birlikte kapıya yönelirken. Ama orada bir kez daha durdu, hızını kesercesine ayağının biriyle yere kuvvetle bastı ve denge için de ikincisini havaya kaldırdı. "Bir kelime, daha, hanımefendi! Çabuk cevaplandırılabilir son bir kelimecik! Hanımefendi anlayacaklardır. İnsan beklenmedik bir anda modelin karşısında buluverince kendisini, yani kaynağın ta kendisine ulaşmak kısmet olunca, yararlanmayı bilmeli hanımefendi, hani Werther'in vedalaşmasından önceki o konuşma, üç kişi arasında geçen o yürek parçalayan, rahmetli annenin ve ölüm ayrılığının söz konusu olduğu sahne ve Werther'in, Lotte'nin elini sımsıkı tutup şöyle haykırışı: Biz yine görüşeceğiz, birbirimizi bulacağız, bütün insanlar arasında birbirimizi tanıyacağız! Gerçeğe dayalıdır, değil mi, yani saray müşaviri muhteremin buluşu değildir, gerçekten olmuştur!"

"Hem evet hem hayır, azizim, hem evet hem hayır," dedi zorlanan kadın iyi kalple, kafası titrerken. "Hadi gidin artık," dedi, "gidin!"

Böylece heyecanlı adam, sırnaşık kız Klärchen'le hızla uzaklaştı oradan.

Thomas Mann'ın ilk kez 1939 yılında yayımlanan ünlü romanı *Lotte Weimar'da*, modern Alman edebiyatının en çarpıcı örneklerinden biri, Mann'ın büyük usta Goethe'ye gönderdiği çok şık bir selam. Roman, konusunu bir başka romandan, Goethe'nin başyapıtı *Genç Werther'in Acları*'ndan alıyor.

Aradan uzun yıllar geçmiş, Werther'in büyük aşkı Charlotte, Goethe'nin yaşadığı kente, Weimar'a, yaşlı ve zengin bir kadın olarak geri dönmüştür. Charlotte ile Goethe'nin bu buluşması yalnızca çağdaş, metinlerarası bir buluşma değildir kuşkusuz; gençlik, aşk, karşılıksız bırakılan duygular, insanın yaşama bakışının zamanla değişmesi, toplumsal ve ahlaki sorumluluklar... Bütün bunlar iki olgun kahramanın gözünden aktarılır. Böylece Alman toplumunun izlediği arasından evrensel değerler yakalanır. Thomas Mann'ın bu önemli romanını okurlarımızın *Genç Werther'in Acları*'nı anımsayarak okumaları kuşkusuz büyük kazanç olacaktır.

#almanedebiyatı #toplumsalbaskı #toplum #aşk #gençlik

